

Q³⁴

**la investigació com a praxi pedagògica i educativa:
itineraris de coneixement i acció en la FPA**

Quaderns d'Educació Contínua

**la investigació com a praxi pedagògica i educativa:
itineraris de coneixement i acció en la FPA**

**Consell de direcció
i coordinació**

Tere Vila, Encarna Such Cardona, Juanma Sanchis Marqués, María José Picher, Carlos Pallarés, Rosa Navarro, Pascual Múrcia Ortiz, Dolors Monferrer Ferrando, Rosa M. González Conca, Goio Fidel Sarmiento, Ana Cubas, Iolanda Corella Llopis, Antonia Campos, Francisca Borox López, Isabel Aparicio Guadas, pep aparicio guadas

**Consell de redacció
i assessorament**

Antonia de Vita (UNIVR), Dolors Vinoyles (Escola de la Dona-Diputació de Barcelona), Inma Vilatersana, Jordi Vallespir (UIB), Antoni Tort (UVIC), Joan M. Senent (UV), Francesca Salvà (UIB), Manuel Rodríguez (UV), José Ignacio Rivas (UMA), Piergiorgio Reggìo (UNICATT), Cruz Prado (ULASALLE), Anna Maria Piussi (UNIVR), Agustí Pascual (UV), Sebas Parra (UdG), Josep Mª Navarro i Cantero (FDC), Peter Mayo (UM), Vicent Mas

(UA), Ángel Marzo (UB), Manel Martí Puig (UJI), Fernando Marhuenda (UV), Fernando López Palma (UB), Paco López (Centre Social FPA Vicent Ventura), Licínio C. Lima (UMINHO), Colín Lankshear (JCU), Michele Knobel (MSU), Francesc Hernández Dobon (UV), Francisco Gutiérrez (ULASALLE), Anna Gómez (UVIC), Paula Guimarães (UL), Rosa M. Falgás (ACEFIR), Pep Lluís Grau, Gloria Díaz (UB), Joan Colomer (UdG), José Clovis Azevedo (Centro Universitário Metodista IPA), Rafa Castelló (UV), Isabel Carrillo (UVIC), Vicente Carrasco (UA), Xavier Besalú (UdG), Antonio Benedito (UV), José Beltrán Llavador (UV), Clara Arbiol González (UV), Vicent Aparicio (UV), Marina Aparicio Barberán (IGOP-UAB), Consol Aguilar (UJI),

Correcció i traducció
Joaquín Martínez Ortiz

Disseny i maquetació
gap

Quaderns d'Educació Contínua. Nova etapa

Redacció, secretaria i administració:

C/. Sant Agustí, 7 • 46800 Xàtiva
tarefa.pv@terra.com

ISSN: 1575-9016

Dipòsit legal: V-5125-2000

Revista indexada en GeoDatos: Indexador de Geografia e Ciências Sociais
<http://www.dge.uem.br>

(Quaderns d'Educació Contínua
no es fa responsable de les opinions
dels col·laboradors de la revista.)

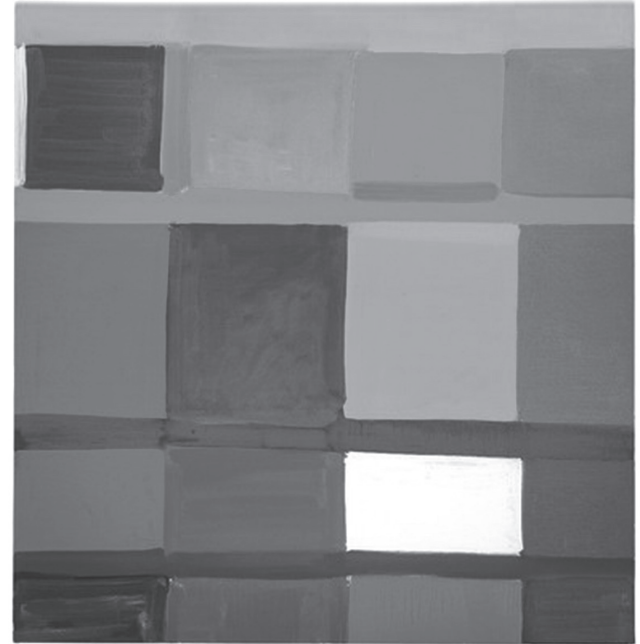

L'Ullal Edicions

TAREPA - PV

Taller per a l'Acció Renovadora
de l'Educació Permanent d'Adults

Títol: Moondog

Autor: Stanley Whitney

(ACT Art Collection.)

Any: 2011

IGOP-UAB: Institut de Govern de Polítiques Públiques/Universitat Autònoma de Barcelona • UV: Universitat de València • UdG: Universitat de Girona • UVIC: Universitat de Vic • UJI: Universitat Jaume I de Castelló • UA: Universitat d'Alacant • ACEFIR: Associació Catalana per l'Educació, la Formació i la Recerca/Associació Europea d'Educació d'Adults • UB: Universitat de Barcelona • FDC: Desenvolupament Comunitari • UIB: Universitat de les Illes Balears • UM: Universitat de Malta • UMINHO: Universitat del Minyo • UNIVR: Universitat de Verona • ULASALLE: Universidad de La Salle • UNICATT: Universitat Catòlica de Milà • UMA: Universitat de Màlaga • UL: Universitat de Lisboa • JCU: James Cook University • MSU: Montclair State University

Relectura de la il·lustració, la ignorància compartida

Mijo Miquel, *Universitat Politècnica de València*

Davant els diferents canvis que s'estan produint al llarg de l'Estat espanyol en els últims temps, volem obrir aquest article especificant fins a quin punt considerem que el projecte d'autoformació ciutadana segueix sent un dispositiu necessari de dinamització política, la qual cosa, en certa manera, podria considerar-se parcialment un deliri post-il·lustrat, si no fóra perquè terminologies utilitzades en diversos àmbits com a emprenedoria cultural o indústria creativa estableixen un nivell d'alienació difícil de superar, tant que el nostre ens sembla una exaltació sense importància. Independentment d'açò, ens agradaria exposar a continuació les coartades que justificarien aquest pseudo-elitisme democratitzant amb un toc *hipster* per a explicar alguns dels fenòmens de renovació barrial que s'han anat produint a València en els últims temps.

Contra la interpretació dominant de l'autoformació en la mateixa línia que l'autoajuda, com una activitat aïllada de compactació de l'individu mitjançant l'acumulació d'útils cognitius, l'autoformació constitueix abans de res un qüestionament dels llocs assignats, de la redistribució dels sabers, en la qual aquells que ignoren volen saber i qüestionen, des de la seua ignorància, la qual cosa se'ls presenta com a contingut del coneixement, establint prioritats vinculades a les necessitats que des de la realitat se'ls presenten. Emmarcant aquesta definició, açò suposaria que des de la manca de coneixements sobre com abordar i superar les coordenades d'aquesta crisi, en els processos d'autoformació es construeix de forma col·lectiva un territori d'aproximacions, un espai per a compartir incògnites i assajos, per a investigar la problemàtica relació amb les institucions en el poder que, després de les eleccions generals, s'han convertit en poroses en algunes ciutats, permetent posar en pràctica processos urbans fins ara tan sols somiats. Resulta doncs necessari analitzar el sorgiment d'aquests nous models de generació i posada en pràctica de coneixements especialment relacionats amb la governança, que parteixen moltes vegades de la ignorància compartida d'estar en un territori desconegut, procedents de disciplines diverses, de processos d'aprenentatge encarnats en el territori o des de l'acadèmia, teixint propostes fragmentades que tenen la impossibilitat utòpica com a horitzó i que de sobte, han de mesurar-se amb la seua implementació real en el propi territori.

Com diu Manuel Delgado¹, comentant la idea d'espai públic plantejada per Habermas² i recollida per la socialdemocràcia europea que la situarà a la base dels tractats que van acabar constituint la Unió Europea, «eixa idea d'espai públic del que emana el més ampli dels principis de consens democràtic, únic principi que permet

¹ Delgado, Manuel, "Lo común y lo colectivo. El espacio público como espacio de y para la comunicación.", Madrid, Medialab-Prado, 2008.

² Habermas, Jürgen, *Historia y crítica de la opinión pública. La transformación estructural de la vida pública*. Gustavo Gili, Barcelona, 1981.

garantir una certa unitat del polític i el moral, tot açò d'acord amb l'ideal d'una societat culta formada per persones iguals i lliures que, seguint el model del burgès lliurepensador, estableixen entre si un concert racional, en el sentit que fan un ús públic del seu raciocini amb vista a un control pragmàtic de la veritat.» Segons aquest enfocament, es tractaria d'operar en l'esfera pública com si tot aquell que transitara l'espai urbà disposara d'un certificat mínim de ciutadà mitjà amb competències i drets, negociat en termes igualitaris, i que li donara accés a intervenir en els pactes que en aquest terreny succeeixen, cosa que dista molt d'adequar-se a la realitat. Aquest miratge igualitari i consensuat planeja per tot l'article com si fóra el mateix transitar per un barri de la perifèria en situació irregular que intentar dinamitzar el centre històric amb una carrera universitària a l'esquena, per no parlar de dimensions transnacionals i postdemocràtiques en les quals el mateix concepte de ciutadania ha deixat d'existir.

No per açò ens descoratgem i seguim pensat que l'autoformació i la seua vinculació amb la ciutat són bones armes de canvi polític, ja siga a nivell local ja a escala internacional, tal com s'ha evidenciat durant el procés de renovació de formes representatives que ha suposat l'entrada en escena de nous partits després de l'ocupació física i per tant, també simbòlica, d'espais públics com les places. El que a Egipte i Tunísia es va fer evident, que la mort esperava a aquells ciutadans que gosaren fallir el simulacre de normalitat democràtica, ha succeït d'altres formes menys dramàtiques en la nostra geografia, però no ha deixat de succeir. La recent expulsió violenta del Banc Expropiat a Barcelona és una mostra de com es vol delimitar l'espai del possible dins d'un marc controlat que no atempte frontalment contra les velles maneres. Com sap qualsevol que haja tingut relació amb les Administracions, si a Espanya hi ha alguna cosa sagrada, és la propietat privada, encara que siga d'un banc rescatat amb diners públics i fet fallida per a benefici privat.

Autoformació i canvi social

Per tot açò, amb similar afany enciclopedista, abordem la necessitat de dotar-nos d'armes formatives que ens permeten ja no fallir el *statu quo*, sinó almenys localitzar les esquerdes noves que s'obrin i intentar engrandir-les fent ús de maneres de fer compartits. D'una banda, recordem que la consolidació de la deriva universitària cap a la mercantilització i utilitarisme que suposa el pla de Bolonya, l'allunya de forma quasi definitiva de la possibilitat de producció de pensament crític des de les institucions del coneixement, la possibilitat que es gasten recursos i temps a generar estructures reflexives i autorreflexives així com mecanismes de flexibilització que permeten algun tipus de modulació per part dels usuaris - que en comptes de convertir-se en clients que exigeixen els seus drets pel pagament realitzat, puguen constituir-se en veritables agents de transformació tecnològica però també crítica.

No oblidem tampoc que açò succeeix en un context en el qual la metròpolis es dibuixa com a espai de producció en si mateixa i en el marc de la crisi que acaba de tnyir-ho tot d'inevitable. A continuació, analitzarem doncs com es produeix la transferència de coneixement d'aquests àmbits a la societat en general des del capital de coneixement antagonistista o subaltern, les maneres de fer autònomes i els processos d'apoderament, entorn d'un eix que articula les següents dues línies: **l'aprenentatge** i la **transformació social**. Resumint, atenent a aquestes dues línies, podem parlar de diferents experimentacions en aquest sentit amb trets diferenciadors respecte a altres formes de politització de la vida.

En qualsevol cas, en la convergència de totes elles que és l'àmbit en el qual operen els programes d'autoformació, es tractaria de no fomentar esdeveniments sinó processos de coinvestigació, generant altres formes de gestió que suposen una crítica real, passar a processos lents de configuració, anàlisi i transformació, mantenint en tot moment l'orientació teòric-pràctica i sent conscient dels tres perills que aguaiten a aquest tipus de pràctiques segons Garcés³: el confinament, la marginalització i la neutralització. Dels dos primers, producte d'aqueix situar-se en els confinis, en els marges, parlarem quan comentem la transformació dels centres socials en si, ja que suposa passar d'aqueix esdevenir minoritari deleuzià a l'aspiració de socialitzar per a provocar una transformació a major escala. L'últim té a veure més amb els processos de «projectualització» en els quals la recerca passa quasi a convertir-se en un ritual que justifica determinat finançament, determinada línia curricular o medalla de la pertinença alternativa. La neutralització per part de les institucions però també la neutralització pròpia, quasi com un procés autoimmune en el qual es repliquen les malalties de l'acadèmia però sense diners i sota una coartada teòricament participativa o social.

Podríem resumir dient que l'autoformació s'oposa a la mercantilització i desconexió social en la producció de sabers acadèmics mitjançant la creació d'institucions del comú basades en la producció d'un coneixement capaç de generar una subjectivitat transformadora orientada a la producció de drets socials. D'aquesta manera, se cerca desenvolupar la potència subversiva del treball cognitiu connectant de forma transversal el saber acadèmic i el saber antagonistista .

En quant a la temporalitat, des dels moviments socials, poques vegades hem sigut capaces d'engagar institucions col·lectives estables que ens servisquen per a generar debats entorn d'aquests sabers no acadèmics així com per a agrupar-los, contrastar-los i transmetre'ls apropiadament, encara que en els últims temps la universitat haja arreplegat des de disciplines tan vàries com la sociologia, l'urbanisme o les belles arts, processos d'articulació i resistència a nivell de territori a través de la presentació de tesi que intenten compilar aquest tipus de pràctiques antagonistes. Resulta important reflexionar sobre còm institucionalitzar sense neutralitzar determinats sa-

³ GARCÉS, Marina, *Dar que pensar. Sobre la necesidad política de nuevos espacios de aprendizaje*, en *El combate del pensamiento*, Ed. Bellaterra, Barcelona, 2010.

⁴ Yann Moulier Boutang, *La abeja y el economista*, Madrid, Traficantes de Sueños, 2012.

⁵ V.V.A.A., *Capitalismo cognitivo, propiedad intelectual y creación colectiva*, Madrid, Traficantes de Sueños, 2008.

⁶ Disponible en <http://lema.rae.es/drae/>

bers quan resulta evident el tall existent en relació a l'edat, que s'estén en una forqueta entre els 20 i els 35 anys de persones que es dediquen majoritàriament a aquestes activitats, abandonades posteriorment per necessitats materials o desenvolupaments familiars que dificulten la seua continuïtat, encara que amb l'extensió de la crisi s'han multiplicat les forces disponibles en paral·lel a la desocupació laboral.

Els subjectes transformadors provindrien avui d'un **precariat** generalitzat en el qual s'amalgamen classes mitjanes vingudes a molts menys, immigrants sense subtrat consolidat doblement precaritzats i fins i tot il·legalitzats, estudiants en efervescència, curreles de la perifèria i dones de tota condició sobre les quals pesen les retalles que incrementen la seua doble càrrega, i fins i tot iaioflautes amb temps lliure i ganes de recuperar una vida en comú. A aquests grups se sumen aquells que, per la gravetat de la crisi, es troben en una posició desesperada, en la qual tots els privilegis acordats per un estatut laboral actiu han desaparegut arran del desmantellament progressiu de l'Estat de Benestar.

Per a fomentar l'activació d'aquests grups transformadors, resulta necessària la generació d'estructures que afavorisquen un procés d'apoderament, a través de la creació d'escenaris de formació i negociació alternatius així com la creació de plataformes d'acció a nivell econòmic i social, que consoliden formes de sociabilitat que es donen com immediatament polítiques. Com a exemple de la seua posada en acte, ens agradaria recórrer succintament determinades pràctiques polítiques que antecedeixen i coexisteixen amb el 15M i les seues derives partidistes, per a mostrar fins a quin punt poden emmarcar-se dins del que Boutang⁴ crida externalitats positives o pol·linització social i que la teoria feminista porta dècades intentant visualitzar. En molts d'aquests casos, per a fer referència a la creació de valor mitjançant un treball conjunt, es sol parlar de **conques de cooperació**, definides per Toni Negri, o la mateixa Antonella Corsani⁵ com «àrees, xarxes o circuits compostos per una vasta pluralitat d'agents heterogenis, qualificacions i sabers que produeixen a través de formes d'interacció i intercanvi cooperatiu seguint una lògica i una espacialitat que desbordea els perímetres de la forma-empresa i de la forma-estat». Recordem simplement que les conques de cooperació, no obstant açò, per la peculiaritat del seu funcionament, solen patir la captura del valor produït per aquesta cooperació social a través de dispositius d'explotació complexos com els definits en l'anàlisi dels processos de gentrificació de les ciutats, tal com veurem en alguns dels casos valencians.

Aquestes formes disperses de cooperació entre múltiples subjectes, siga mitjançant xarxes socials, siga mitjançant la constitució d'entorns col·laboratius de producció, constitueix una aportació difusa a la ciutat i no pot considerar-se ni economia privada ni pública sinó **economia del comú**. Aquesta noció del comú s'aplica inicialment a allò que sent de tots no pertany a ningú, com l'aire, l'aigua, els boscos, el patrimoni cultural, la seqüència del genoma humà i altres conceptes generals sense els

quals la vida resultaria impossible. Però a aquesta concepció inicial se li ha sumat una altra complementària inclosa ja en la RAE⁶ sota el succint epítet d'utilitat pública. No obstant açò, si ens sentim semànticament generoses i volem abastar una realitat que d'una altra manera romandria innominable, podrem dir que el comú correspon a determinats béns i recursos d'utilitat pública, utilitzats, gestionats i produïts de forma compartida. Aquesta noció és la que resulta clau per a diferenciar el règim del comú del règim del privat i/o el públic ja que emfatitza aquesta diferència clau respecte als seus principis de gestió. Per tot açò, necessitem tornar la mirada als qüestionaments i respostes que procedeixen d'innombrables experiments de producció del comú per a intentar aïllar els seus trets diferenciadors i la seua capacitat d'innovació política que resideix ni més ni menys en la seua capacitat per a operar una redistribució efectiva del poder.

Separat de l'Estat i del mercat, el comú, hereu de la tradició llibertària i col·lectivista que ha mantingut un front obert de tensió amb la tendència a l'estructuralització, es construeix a través dels moviments socials, articulats mitjançant processos d'autogestió. Aquests processos, descrits des de la biologia, la física i la teoria de sistemes, funcionen incrementant la complexitat del seu propi sistema sense ser guiats per agents externs. No obstant açò, hi ha una sèrie d'elements definits com **atractors** per la ciència que poden catalitzar els diferents impulsos necessaris perquè es desencadene el moviment cap a l'autogestió, sense per açò predeterminedar la seua forma, únicament precipitant energies i impulsos de manera que troben una forma concreta d'existir. Si extrapolem aquesta noció científica a la ciutat, tal com fa Sguiglia⁷, podem identificar determinades entitats, xarxes o moviments col·lectius en tant atractors de reestructuració social, a través de la creació de comunitats biopolítiques dirigides a la producció, cura i gestió d'instàncies col·lectives del comú. En molts casos, aquests atractors corresponen a la forma denominada «institució del comú». Resulta quasi redundat incidir en la qüestió de la institució del comú a través de la conformació i disseminació d'institucions del comú però sempre en la mesura en que aquestes institucions arriben a tindre una influència real sobre la governança territorial veritablement un procés de retroalimentació i modificació de les pautes de relació social.

Centres socials autogestionats i altres institucions anòmales

En el territori erm dels 90, van sorgir alternatives a la catàstrofe imaginativa, models diferents, encara que discontinus i desarticulats, ja des dels centres socials ocupats, ja des de l'estructuració de xarxes digitals orientades a la mobilització global o des del desenvolupament jurídic de formes alternatives a la propietat intel·lectual com les llicències copyleft o les cooperatives d'hackers, tots ells necessaris per a anar semblant un substrat propici al canvi, amb les eines necessàries per a portar-ho

⁷ Sguiglia, Nicolás, *Libertad, autonomía y procomún. Movimientos urbanos en la era de la precariedad*, Universidad Libre Experimental, Málaga, 2010, p. 23.

avance. Per a aconseguir-ho, moltes d'elles van dur a terme diferents procediments d'ocupació d'espais com a plataforma necessària per a desenvolupar la seua activitat i constituir-se com a institucions del comú en actiu.

Sota aquesta fórmula d'institucions-monstre, ens trobem davant una gran varietat de formes de negociació dels espais: des dels que es plantegen i estenen sota la forma de l'okupació o reapropiació directa de la riquesa a través del capital fix d'edificis, com ha sigut el cas de la majoria de centres socials ocupats (CSO) del territori espanyol al llarg de la dècada dels 90; fins a aquells més recents basats en una cessió de l'espai per part d'institucions legitimades, com és el cas dels centres socials autogestionats (CSA). D'aquesta manera, conciliant la dialèctica entre el conflicte i la negociació, han trobat fórmules híbrides d'existència que permeten el diàleg tant amb els propietaris dels espais com amb l'Administració.

En plena ressaca dels moviments antiglobalització, es decideix plantejar un nou model de centre que incloga obertament dispositius d'autoformació, amb col·laboracions fins i tot amb institucions per a constituir una alternativa de transformació potent i per a açò, es proposa un programa conjunt de recerca militant a nivell europeu del que eixiran plataformes digitals de discussió. Aquest **model híbrid** no es limita als espais i a les xarxes de difusió sinó que es fa extensiu a moltes altres àrees, perquè, des del principi, posa en xarxa recursos i iniciatives diferents i fins i tot contradictoris, barrejant recursos públics i privats, relacions institucionals i d'oposició, models d'acció no convencionals amb formes de representació clàssiques, continguts que puguen semblar apolítics amb campanyes d'opinió clarament estratègiques. Moltes vegades, els centres socials han constituït la possibilitat d'assentar formes de democràcia en un espai urbà marcat per la precarietat dels vincles socials, mitjançant una gestió ciutadana que fomenta els valors del procomú i la cultura lliure. Són experiències basades en l'apoderament i l'autogestió que articulen el que s'ha vingut a cridar *commonfare*:

1. La constitució d'una comunitat biopolítica basada en la cooperació social.
2. La implementació d'infraestructures per al comú quant a la disponibilitat d'instal·lacions i la seua autogestió.
3. L'assumpció del paper estratègic dels centres socials en l'emergència i consolidació dels moviments socials, en un clar procés de retroalimentació.
4. El disseny d'una programació cultural estable i de referència en territori urbà que permet activar dispositius de creació com a acte de resistència i d'afirmació.
5. La implementació de dispositius d'organització del treball a través d'Oficines de Drets Socials així com de cooperatives i projectes empresarials de càrrega social.
6. La creació de circuits d'autoformació i recerca militant que atenguen a les necessitats de discurs crític a les quals ens enfrontem en l'actualitat.

En la majoria d'aquests centres, s'atén especialment a una sèrie de punts que s'han filtrat i fixat a través del 15M en les agendes polítiques més compromeses i que constitueixen quatre eixos de drets socials, reconeguts en la Carta dels Comuns⁸ redactada en processos col·lectius en el marc de la Universitat Nòmada fa ja uns quants anys (2011):

- 1) Dret universal i incondicionat a una Renda Bàsica que intenta plantar cara a la precarització generalitzada i a la pèrdua de drets socials que segueixen directament associats a la possessió d'un salari.
- 2) Reconeixement dels comuns, especialment els referits a l'àmbit urbà i a les cures, col·locant «la vida en el centre» tal com reivindica l'ecofeminisme i la ciutadania.
- 3) Dret a la informació i a la lliure producció i reproducció de coneixement, plantejant la necessitat de desenvolupar nous models d'educació i difusió basats en el model *open source* i les plataformes horitzontals en xarxa.
- 4) Dret a la mobilitat, més encara en un moment de qüestionament profund de la posició europea respecte als refugiats, els CIE, etc.

Resulta evident que per a treballar amb aquesta sèrie d'objectius com a horitzó utòpic, es van a necessitar molts canvis de mentalitat i molts processos de formació que ens porten a instaurar unes bases similars o, almenys, a investigar en el que suposaria una aproximació pràctica a les mateixes i que és el que, al nostre parer, estan intentant dur a terme alguns governs municipalistes. Les diferents mareas i les candidatures municipalistes mostren fins a quin punt Lefebvre⁹ tenia raó quan deia que el nou subjecte històric seria el ciutadà. És abismal la diferència actual que hi ha a Espanya entre política nacional i polítiques municipals, per no parlar del salt o assalt europeu on es perd tota sobirania política per a deixar en les mans d'instàncies no democràtiques (perquè no triades ni tan sols de forma representativa) les decisions globals que ens afecten a tots.

Models territorials i pràctiques d'excel·lència

Què ha succeït des de llavors a la ciutat de València? Aquí seguim connectats amb la resta d'Espanya a títol personal però les nostres xarxes difícilment s'ajusten a altres estructures nacionals que podrien ser-nos afins, o a la seva temporalitat o bé les seves maneres de nombrar són unes altres, no sabem molt bé perquè subsisteix aquesta distància però el fet és que més enllà de col·laboracions i sinergies puntuals i relacions individuals, seguim sent considerats com a un forat negre en el mapa de les resistències. Tenint en compte aquestes diferències, citarem alguns models que s'estan donant actualment en la ciutat de València:

1. Els diferents **centres socials** d'articulació política també passen de ser búnquers del moviment okupa o narcosalas a centres socials de segona generació des dels

⁸ http://www.activism.com/es_ES/peticion/manifiesto-de-los-comunes-por-una-nueva-carta-de-derechos-sociales/10697

⁹ Lefebvre, Henri, *El derecho a la ciudad*, Barcelona, Ed. Península, 1969.

¹⁰ <https://horta.noblogs.org/>

¹¹ <https://kalafusteria2.wordpress.com>

¹² <http://fentciutat.org/es/iniciatives/centro-cultural-tres-forques-2/>

¹³ <http://larepartidora.org/>

¹⁴ <https://barricoop.org/>

¹⁵ <http://lacollectiva.wix.com/46011>

¹⁶ <https://orriolsconvive.com/>

quals sorgeixen i conviuen diferents moviments autònoms, des de la insubmissió original fins a les campanyes a nivell nacional. La seua potència política és menor ja que no disposen d'Oficines de Drets Socials i no funcionen en xarxa però s'ha produït un canvi cap a processos d'autoformació i ha augmentat la seua porositat social. En la ciutat de València podem posar exemples com el CSOA L'Horta¹⁰, La Fusteria¹¹ i algun més però hem de dir que des de l'Ajuntament del PP, durant els 24 anys de mandat recent, hi ha hagut una campanya sistemàtica contra l'okupació excepte en àrees o moments on convenia per a arredonar processos de deterioració urbana cara al seua posterior gentrificació, la qual cosa va provocar una bipolarització molt gran del camp (amics, enemics) i una dificultat a l'hora de plantejar-se continuïtats.

2. A aquest camp se sumen els **col·lectius de producció cultural**, inicialment transformats en associacions sense ànim de lucre, i que, posteriorment, decideixen adoptar diferents formes que els faciliten la relació amb les institucions. No obstant açò, segueixen cercant maneres d'articular-se que puguen servir de model a altres sectors de la societat, precaritzats i buidats del seu valor per instàncies productives que els coopten. En aquest cas, veiem derives particulars com les del Centre Cultural Tres Forques¹², que parteix d'una necessitat d'ampliar el panorama cultural d'aqueix barri i es defineix amb un terme tan clar com a "espai de trobada del veïnat", la llibreria La Repartidora¹³ de Benimaclet, que actua en sinergia amb el CSOA L'Horta oferint programes d'autoformació i projectes de dinamització barrial i foment de la cooperació social com Barricoop¹⁴. Un altre exemple que constitueix un model d'excel·lència seria La Col·lectiva del Cabanyal¹⁵ que sorgeix agrupant a diferents col·lectius que cobreixen des de processos de millora urbana de barri, noves pedagogies, alfabetització d'adults o pisos d'acolliment des d'un model de masoveria (cessió temporal de l'immoble a canvi del seu manteniment). Les característiques que situen a aquest projecte com a modèlic serien: el seu arrelament a les necessitats del barri en el qual s'emplaça, la diversitat d'enfocaments que conviuen, la força d'articulació de moviments socials dins del barri, la seua capacitat de treballar en àmbit local oferint activitats que interessin a un àmbit molt més estès, el model innovador d'ocupació de l'espai i la seua clara funció de medidora en un barri on les tensions pel procés de gentrificació són molt grans.

3. De forma paral·lela, sorgeixen les **associacions de veïns de segona generació** que van creixent emparades pels seus barris i que s'han transformat no solament per la utilització d'eines digitals, sinó perquè en les seues propostes passen d'actuar en un àmbit local a començar a incidir en la definició de la ciutat fins i tot amb formes i reivindicacions políticament noves. Seria el cas d'associacions com Orriols-Conviviu¹⁶ que es defineix com un projecte de desenvolupament comunitari passant de ser una associació orientada a la integració de migrants, a acabar prenent el relleu de l'associació de veïns i convertir-se en articuladora i interlocutora del poder.

La Plataforma per Russafa¹⁷ que també té una deriva des d'una posició reactiva de defensa contra determinats projectes de l'Administració, a una posició proactiva que promou la participació activa del barri i la seua implicació en l'autogestió de les dotacions i equipaments del barri amb el seu projecte sobre els usos i gestió de les Naus de Ribes.

4. A tot açò, finalment s'uneix la progressiva porositat de **les institucions de la cultura**, que recolzen totes aquestes activitats antagonistes i duen a terme un procés de transferència, d'una banda de diners i legitimació i per una altra de renovació i conseqüència amb tots aquells principis generats entre unes altres pràctiques, des de l'art públic i la consolidació de maneres de relació col·laboratives i/o antagonistes. Els companys proveïdors més o menys institucionals que hem tingut han patit assetjament i enderrocament o simplement canvi al llarg d'aquesta època. Tant la Universitat de València com la Politècnica han contribuït a generar i difondre cert pensament crític des de les partides destinades a activitats culturals però amb la crisi, les quantitats destinades a tal fi s'han reduït de tal manera que s'han convertit en un aliat pobre. De la mateixa manera, centres com el Octubre Centre de Cultura Contemporània han contribuït també a emparar iniciatives crítiques però per exemple, aquest va haver d'avançar el pagament d'una multa per la col·locació d'un repetidor que emetia Tv3 a la Comunitat Valenciana (arcaïsmes varis en un món digital) fins que el judici es va resoldre al seu favor, però amb eixa multa els van tenir bloquejats i boquejant durant un temps considerable. L'Institut Francès de València va canviar d'adreça i deixem de comptar amb l'energia inestimable de Pascal Letellier, un director que va col·laborar extensament amb activitats formatives crítiques tant en la cessió d'espais, com en l'organització de jornades internacionals sobre temes candents. En eixes circumstàncies, encara vam poder recolzar-nos en subvencions estatals i universitàries para, mitjançant el mètode de la carmanyola, recuperat de quan érem artistes obreres que sopàvem en inauguracions beneficiant-nos conjuntament del capital simbòlic i calòric de l'art, hem aconseguit derivar fons i persones de diferents congressos i escenaris acadèmics per a portar-los als nostres camps i places (Bifo, Negri, Revel, Toret, etc.) .

Des que es va produir el canvi de govern després de les eleccions municipals del 2015, no obstant açò, els problemes són uns altres: cal replantejar-se quina és la relació amb les institucions i quins nous processos d'aprenentatge cal realitzar per a situar-se adequadament en aquesta relació: que la institucionalització no sotmeta tot al protocol de la norma, que la força no s'aconsegisca mitjançant la vigilància, que la transparència i la inclusivitat reals, en la mesura del possible, estiguen en el centre d'eixa col·laboració. Necessitem perfeccionar les nostres aptituds per a col·laborar amb altres lògiques o aprendre a renunciar a aquesta possibilitat si aquesta passa obligatòriament per la cooptació. Quant als finançaments, no seran probablement

més sucosos ni mes segurs però segurament sí més complicats, envejats, i culpabilitzats, per la qual cosa, com en tota relació on apareix el parné, cal ser exquisits o ens arrisquem a acabar en el psiquiatre.

El fracàs de projectes com *la Caldereria*, la dificultat de constitució d'un Observatori Metropolità, la necessitat de recuperació d'espais veïnals com a fórmula d'articulació barrial, la transformació dels continguts de les universitat populars, el qüestionament de la noció de cultura i el lent aprendre de la participació, són tot maneres en què es fa evident la necessitat d'adaptar les voluntats de transformació política a les característiques del territori i aquest territori nostre exigeix enfocaments diferents. Com aprendre eixes noves maneres de civilitat que es requereixen per a aquest nou panorama? Quin seria el nou subjecte ciutadà i quins atributs tindria? quines noves maneres de construir un espai comú o comunitari i quin tipus de comunitat s'establiria? Totes estas incògnites rondan els nostres dies i esperem que hi haja oportunitat d'anar contestant-les a través de la pràctica; de moment, solament ens queda compartir les nostres ignoràncies i apostar per les nostres capacitats de crear coneixement a partir d'elles.